

Latgales magnātu pētnieks

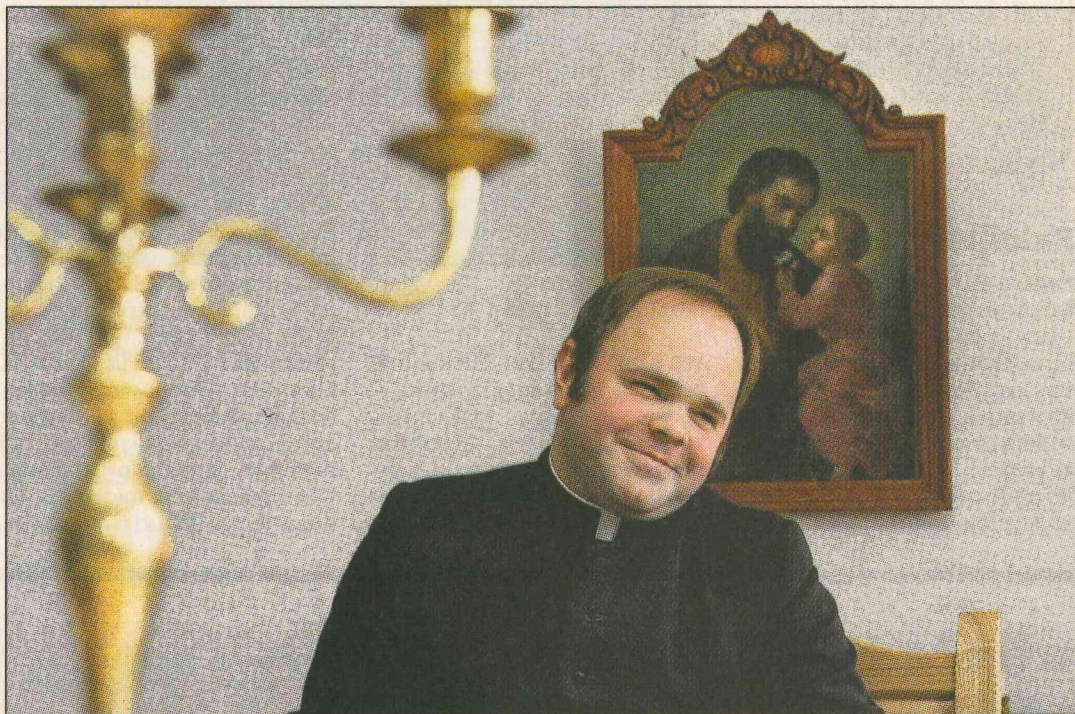
Viktors Naglis izpētījis Hilzenu dzimtu, kas Latgalē cēla baznīcas un zemnieku pašapziņu

DIENAS CILVĒKS

ANNA RANCĀNE

Jau nās Krustpils Vissvētās Trīsvienības Romas katoļu baznīcas vienkāršajā, mūsdienīgajā interjerā pārsteidz pie ērģeļu luktas uzkarinātie trīs seni dzimtu ģerboņi. «Tie ir Borhi, Plāteri, Hilzeni, Inflantijas magnāti, varenākās, turīgākās dzimtas, uz kurām balstās Latgales kultūrvēsture, diemžēl Latvijā ļoti maz pētītas,» saka novada vēstures pētniecības entuziasts, baznīcas prāvests Viktors Naglis. Pirms diviem gadiem Preiļos un Varakļānos bija apskatāma viņa veidotā izstāde par Borhu dzimtu, bet 6.februārī Latvijas Nacionālās bibliotēkas izstāžu zālē tiek atklāta izstāde *Hilzenu un Buiņicku devums Latgales kultūrvēsturē*, kas vēl vairāk pavērs Latgales vēstures noslēpumu plīvuru.

Latvijas Hilzeni Livonijā iece-

Prāvests Viktors Naglis ir kļuvis par Latgales kultūrvēstures pētnieku, kurš uzgājis gan 1476.gadā izdotu grāmatu, gan nezināmus faktus par Hilzenu un Buiņicku dzimtām. Foto — Uldis Briedis, *Diena*

«Skolā mācījāties, ka tie muižnieki ir tikai asinssūcēji, bet Hilzenu muižas bija zemnieku brīvlaišanas šūpulis»

Viktors Naglis

ļojuši no Vācijas pavalsts Vestfālenes un vispirms bijuši muižnieki Kurzemē, tad kāds dzimtas atzars nokļuvis Latgalē un izveidojuši Dagdu par pirmo redzamāko kultūras centru, likuši pamatus arī jezuītu misijai. Jans Augusts Hilzens (1702—1767) bijis pirmā vēsturiskā pētījuma par Latgali autors. Vairāk kā 500 lappušu biezo sējumu *Inflantija* varēs aplūkot arī izstādē. «Mēs esam sko-

lā mācījušies, ka tie muižnieki ir tikai asinssūcēji, bet Hilzenu muižas bija zemnieku brīvlaišanas šūpulis,» aizrautīgi stāsta Viktors Naglis. Arī profesors Pēteris Zeile savā pētījumā par Hilzenu dzimtu raksta, ka uz samērā trulās un iedomīgās poļu muižniecības fona viņi izcēlušies ar vērienīgāku domāšanu, kultūru, tieksmi apzināt zemi, kurā tapa viņu bagātības, pētīt tās vēsturi.

Jana Augusta vecākais brālis Juris Nikolajs Hilzens bija Smoļenskas diecēzes bīskaps, ilgstoši dzīvoja Dagdā, tulkoja un rakstīja garīga satūra grāmatas. Savā muižā Osvejā viņš ir atbrīvojis no dzimtbūšanas zemniekus un pat gribējis izslēgt no baznīcas muižniekus, kas nežēlīgi ņirgājās par saviem dzimtcilvēkiem.

Krietnu daļu no saviem līdzekļiem Hilzeni ziedojuši jezuī-

tu misijas darbam, Dagdas baznīcas (1743), slimnīcas celšanai, Hilzenu dzimta sāka Viļakas, Bukmuižas, Stoļerovas, Pildas, Osvejas, Baltinavas baznīcu celtniecību. Savukārt Kazimirs Buiņickis, kas pēc Hilzenu dzimtas izmiršanas pārņēma Dagdas muižu, ir uzrakstījis pirmo vēsturisko romānu par Latgali *Priestera Jordāna atmiņas* (1852), kas nesena Rišarda Labanovska tulkojumā no poļu valodas izdota Latgales Kultūras centra izdevniecībā.

Viktors stāsta, ka interese par Latgales muižnieku dzimtu pētniecību radusies jau bērnībā Varakļānos. Vēlāk, strādājot Aglonā, viņam bijusi izdevība pētīt un sakārtot seno Aglonas klostera arhīvu. Tā viņš nejausi kļuva par cilvēku, kurš atrada 1476.gadā Bāzelē Mihaela Venslera tipogrāfijā iespiesto grāmatu *Clemens V. Constitutiones* — nenovērtējamu dārgumu, kas tagad pēc restaurācijas ir atgriezies Latgalē. Kalpodams Dagdā, viņš atradis Latgales laicīgās literatūras aizsācēju, jezuīta Mihaela Rota apbujumu. Šo interesanto personību viņa misijas darbā savulaik atbalstījis tieši grāfs Hilzens. «Latgales dievnamī savās sienās glabā milzīgas kultūrvērtības, ko palīdzējusi nosargāt arī ticīgā tauta, piemēram, lai vismaz daļēji izglābtu no sadedzināšanas kurtuvē Aglonas klostera seno bibliotēku, vietējie ļaudis šīs grāmatas ilgu laiku slēpa pie sevis,» zina Viktors Naglis. ♦